

GAZETA BEZPŁATNA

PULS REGIONU

MAGAZYN SAMORZĄDÓW
WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Nr 115 październik – grudzień 2012 r.

ISSN 1508 – 4558 nakład 6.000 egz.

ST BRUNO
HOTEL *****
GIZYCKO

KURORT W SERCU MAZUR

Zdrowych, spokojnych Świąt Bożego Narodzenia
oraz szczęśliwego Nowego Roku 2013

www.hotelstbruno.pl

6

Dr Izabela Lewandowska

z cyklu: Dziedzictwo kulturowe

Co zawdzięczamy biskupom warmińskim? – cz. 3

W epoce odrodzenia

Stanisław Hozjusz – bp warm. 1551-1579. W czasie jego panowania ukształtowała się tradycja uroczystych wjazdów nowo mianowanych biskupów w granice Warmii. Odbywało się to we wsi Bałdy leżącej już na Mazurach, 2 km od Butryni, pierwszej wsi na Warmii. Dzisiaj miejsce to, nazywane „Wrotami Warmii”, upamiętnia okolicznościowa aleja, wzdłuż której ustawione są pamiątkowe tablice i obeliski poświęcone wszystkim warmińskim biskupom. W 2008 r. podczas I Warmińskiego Kiermasu Tradycji, Dialogu i Zabawy biskupowi Hozjuszowi głaz ufundował Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, a jego pracownicy poświęcili mu wiele prac naukowych.

Biskup znany jest w historiografii jako przeciwnik reformacji, propagator umacniania roli Kościoła Katolickiego, aktywny uczestnik Soboru Trydenckiego 1545-1563 oraz współtwórca katechizmu. Mimo swojej aktywności na polu międzynarodowym, dużo robił dla rodzimej Warmii. Odnowił przywileje lokacyjne na wiele dóbr, zakładał nowe folwarki, m.in. w 1552 r. na podzamczu w Reszlu, razem z kapitułą odbudował spalony dach katedry we Fromborku, wspierał politykę gospodarczą Warmii, prowadził ożywiony handel towarami dominium (len, chmiel i potaż). Jego największą zasługą dla regionu było sprowadzenie do Polski (Warmia była wówczas częścią Rzeczypospolitej) w 1564 r. Zakonu Jezuitów. Hozjusz wystawił da nich pierwszy akt erekcyjny kolegium jezuitskiego i seminarium duchownego w Braniewie. Tym samym zapoczątkował rozwój szkolnictwa jezuitskiego i wzrost potęgi kulturalnej i gospodarczej Braniewa. Seminarium Duchowne istniejące do dzisiaj, przeniesione po II wojnie światowej do Olsztyna, zwane jest od jego nazwiska „Hosianum”.

Pamiątkowe głazy
przy historycznym
Trakcie Biskupów
Warmińskich

Marcin Kromer – bp warm. 1579-1589. Jest przykładem prawdziwego księcia, który otaczał się wielkim dworem i wytwornymi manierami. W samym tylko Lidzbarku w 1586 r. na dworze Kromera przebywała rekordowa wśród biskupów warmińskich liczba 150 dworzan. W innych zamkach biskupich (Jeziorany, Reszel) obsługa była skromna, dochodziła do 10 osób. W sumie Kromer wypłacał pensję ok. 200 osobom, dla porównania dwór Stanisława Hozjusza w Rzymie liczył ok. 60 osób.

Z biskupem Kromerem wiąże się mało znana sprawa wsi Kromerowo, k. Barczewa. Otóż w 1571 r. (kiedy zastępował bpa Hozjusza przebywającego wtedy w Rzymie) Kromer sprowadził z Biecza, swojego miasta rodzinnego, i osadził na Warmii swego brata Bartłomieja wraz z rodziną. Chciał go oderwać w ten sposób od towarzystwa, w którym brat i jego żona oddali się nałogowi pijaństwa,

żyli jak utracjusze, a w trudnych sytuacjach brat biskup musiał spłacać ich długi. Kromer dał Bartłomiejowi na Warmii 17 łanów nieurodzajnej ziemi nazywanej Dirwangen, a potem od jego nazwiska – Kromerowo. Zapisał mu ją na prawie magdeburskim. Na Warmii przy takich nadaniach biskupi musieli uzyskać zgodę kapituły, ale ta odmówiła uznania nadania. Spór trwał wiele lat i znalazł finał w sądzie w Kurii Rzymskiej, jego wyroku nie znamy. W każdym razie wieś Kromerowo istnieje do dzisiaj.

Znany też dobre efekty działań biskupich. Współpracował on z jezuitami w Braniewie, dbał o seminarium diecezjalne, wydawał księgi liturgiczne. Za jego czasów w 1578 r. jezuita Antoni Possevino założył w Braniewie Alumnat Papieski, przeznaczony dla młodzieńców ze z protestanckich krajów Europy północno-wschodniej. Kromer zreformował zgromadzenie żeńskie siostr beginek, które w diecezji miały cztery domy: w Braniewie, Orneckie, Lidzbarku i Reszlu. Wykorzystał zapał religijny braniewianki Reginy Protman n, która założyła nowy zakon na cześć św. Katarzyny Aleksandryjskiej zwany katarzynkami. Biskup Kromer zatwierdził ich regułę w 1583 r. Do dzisiaj mają swoje domy w Braniewie (siedziba główna), Lidzbarku Warmińskim, Orneckie, Olsztynie, Gietrzwałdzie, Kętrzynie, Świętej Lipce, Dobrym Mieście, Głotowie, Brąszwałdzie, Biskupcu, Jezioranach, Barczewie, Lubominie, Elblągu.

Podczas swego panowania na Warmii biskup Kromer poświęcił wiele świątyni, ołtarzy, erygował nowe beneficja kościelne i bractwa. W swojej domenie wystawił przywileje lokacyjne dla pięciu nowych wsi, które zorganizował, odnowił też wiele przywilejów miejscowości zniszczonych, ufundował epitafium Mikołajowi Kopernikowi we Fromborku. Przeprowadził też reformę ksiąg liturgicznych, co nakazywał sobór trydencki. Opracował i wydał tak zwaną agendę, czyli rytuał, która składała się z dwóch części: 1) o sakramentach, 2) o ceremoniach liturgicznych. Wraz z dwoma pomocnikami napisał i wydał brewiarz warmiński oraz mszał. Księgi Kromera były sporządzone w języku łacińskim, ale pewne teksty przeznaczone dla ludu podano również w języku ludowym, czyli niemieckim

i polskim. Księgi te przetrwały do naszych czasów w nielicznych egzemplarzach, stanowią więc ciekawy obiekt dla badaczy dziejów liturgii.

Kromer jest najbardziej znany jako autor dzieła umownie zwanego *Polonią geograficzno-ustrojową* z 1575 r. Na język polski dzieło przełożył Władysław Syrokomla i wydał w Wilnie w 1853 r. pod tytułem *Polska, czyli o położeniu, obyczajach, urzędach Rzeczypospolitej Królestwa Polskiego*, które zawiera także opis Wamii. Na zlecenie Kromera wykonane zostały pierwsze mapy Warmii.

7 lipca 2012 r. podczas V Warmińskiego Kiermasu Tradycji, Dialogu i Zabawy burmistrz Biecza Urszula Niemiec dokonała odsłonięcia ufundowanego przez Gminę Biecz głazu poświęconego Marcinowi Kromerowi. Było to związane z jubileuszem 500-lecia jego urodzin (1512-2012).